

Pravobraniteljica je uputila ministrici znanosti i obrazovanja Blaženki Divjak preporuku da se prava i obaveza studenata s invaliditetom zakonski reguliraju u svrhu osiguravanje potrebne podrške i razumne prilagodbe i otklanjanja diskriminacije na osnovi invaliditeta. Preporuka je u nastavku:

„Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom već godinama u svojim godišnjem izvješćima o radu upozorava Ministarstvo znanosti i obrazovanja na potrebu zakonskog reguliranja uključivanja studenata s invaliditetom u visoko obrazovanje. U Republici Hrvatskoj se studenti s invaliditetom i dalje ne spominju u zakonskim dokumentima kao što je primjerice Zakon o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju pa shodno tome nema niti provedbenih dokumenata.

Usprkos nedostatku zakonske regulative, Konvencija o pravima osoba s invaliditetom i Zakon o suzbijanju diskriminacije nalažu da se studentima s invaliditetom osigura podrška i drugi oblici razumne prilagodbe. Iako je izostala zakonodavna aktivnost nadležnog Ministarstva, sami sveučilišni nastavnici, prvenstveno na Sveučilištu u Zagrebu, su u sklopu projekta Tempus izradili smjernice za uključivanje studenata s invaliditetom. Te smjernice je usvojio i Rektorski zbor Sveučilišta što znači da su postala obvezujuća za sveučilišta koja se u razvoju svoje prakse nediskriminacije mogu pozivati na njih. Međutim, sveučilišta kontinuirano izražavaju potrebu za reguliranjem ovog pitanja na razini zakona.

Hrvatski sabor je 2007. godine ratificirao UN-ovu Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom čime je ona postala dio pravnog sustava po pravnoj snazi iznad nacionalnih zakona, a država se obvezala uskladiti nacionalno zakonodavstvo s Konvencijom. Sukladno Konvenciji osobe s invaliditetom uključuju one osobe koje imaju dugotrajna tjelesna, mentalna, intelektualna ili osjetilna oštećenja, koja u međudjelovanju s različitim preprekama mogu sprečavati njihovo puno i učinkovito sudjelovanje u društvu na ravnopravnoj osnovi s drugima.

»Razumna prilagodba« znači potrebnu i prikladnu preinaku i podešavanja, koja ne predstavljaju nesrazmjerno ili neprimjereno opterećenje, da bi se takvo što u pojedinačnom slučaju, tamo gdje je to potrebno kako bi se osobama s invaliditetom osiguralo uživanje ili korištenje svih ljudskih prava i temeljnih sloboda na ravnopravnoj osnovi s drugima,

»Univerzalni dizajn« označava oblikovanje proizvoda, okruženja, programa i usluga na način da ih mogu koristiti svi ljudi u najvećoj mogućoj mjeri, bez potrebe prilagođavanja ili posebnog oblikovanja. »Univerzalni dizajn« neće isključivati pomoćne naprave za određene skupine osoba s invaliditetom u onim slučajevima kada je to potrebno.

Članak 24. Konvencije navodi: 5. Države stranke će osobama s invaliditetom osigurati pristup općem tercijarnom obrazovanju, stručnom usavršavanju, obrazovanju odraslih i cjeloživotnom učenju bez diskriminacije i na ravnopravnoj osnovi s drugima. U tu svrhu, države stranke će osigurati razumnu prilagodbu za osobe s invaliditetom.

Razmatrajući inicijalno izvješće o provedbi Konvencije u Hrvatskoj UN-ov Odbora za prava osoba s invaliditetom izrazio je zabrinutost što država potpisnica još uvijek nije izvršila sveobuhvatnu ocjenu domaćeg zakonodavstva u cilju provedbe modela ljudskih prava za osobe s invaliditetom. Primjećuje da po svemu sudeći postoji nedostatak razumijevanja značenja razumne prilagodbe i univerzalnog dizajna u području obrazovanja, (zdravstva, zapošljavanja, graditeljstva). Stoga je

Odbor preporučio da država potpisnica pokrene sveobuhvatnu ocjenu postojećeg zakonodavstva i kada je to potrebno uskladi zakonodavstvo s Konvencijom. Preporuča da koncept razumne prilagodbe i univerzalnog dizajna bude reguliran izvan konteksta legislative o suzbijanju diskriminacije u područjima obrazovanja, (zdravstva, prometa i graditeljstva.).

Ministarstvo znanosti i obrazovanja preko programskih ugovora daje sveučilištima sredstva za uključivanje studenata s invaliditetom. Međutim, izostanak provedbene regulative u praksi dovodi do velikih problema i neujednačenih postupanja koja predstavljaju sustavnu diskriminaciju studenata s invaliditetom. Te teškoće zorno ilustriraju slučajevi iz prakse Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom o kojima smo pisali i u Godišnjem izvještaju o radu pravobraniteljice za osobe s invaliditetom za 2016. godinu, a sa sličnim problemima nastavili smo se suočavati i u 2017. godini.

Kako bi mogla studirati na ravnopravnoj osnovi s drugim studentima bez invaliditeta slijepa studentica je od Filozofskog fakulteta u Osijeku zatražila da joj se osigura osoba koja će joj pomoći u dolascima i odlascima s Fakulteta. Osiguravanje takve podrške može se smatrati oblikom razumne prilagodbe kako je ona definirana u Zakonu o suzbijanju diskriminacije. Jednako tako neosiguravanje potrebne asistencije može predstavljati njezinu diskriminaciju na osnovi invaliditeta uskraćivanjem razumne prilagodbe kako je definira Zakon o suzbijanju diskriminacije (NN, br. 85/08, 112/12: (2) *Diskriminacijom u smislu ovoga Zakona smatrati i propust da se osobama s invaliditetom, sukladno njihovim specifičnim potrebama, omogući:*

– korištenje javno dostupnih resursa,

– sudjelovanje u javnom i društvenom životu,(...)

prilagodbom infrastrukture i prostora, korištenjem opreme i na drugi način koji nije nerazmjern teret za onoga tko je to dužan omogućiti.

S Filozofskog fakulteta u Osijeku su nas obavijestili o teškoćama koje su imali zbog toga što smatraju da nemaju pravno uporište za osiguravanje asistencije studentima s invaliditetom jer nije propisan način financiranja asistenata za studente s invaliditetom kao ni njihova uloga. Filozofski fakultet želi financirati dio angažmana asistenta u nastavi uz općinu iz koje studentica dolazi, ali, kako tvrde, nisu uspjeli pronaći pravno primjeren mehanizam ostvarenja angažmana asistenta u nastavi. Naveli su kako za pomoć studentima s invaliditetom postoje namjenska sredstva programskih ugovora od strane MZO-a, koja su fakultetima na raspolaganju. Međutim, prema naputku iz Rektorata Sveučilišta u Osijeku, radi se o problematici koja nije sustavno riješena na razini Republike Hrvatske pa da sukladno tome nema ni pravno utemeljenog rješenja. Pravobraniteljica je tim povodom istražila praksu postupanja na sveučilištima u Rijeci i Zagrebu. Ustanovila je da su unatoč nepostojanju zakonske regulative na tom području sveučilišta našla načine da studentima s invaliditetom osiguraju potrebnu podršku i prilagodbu. U tom smislu je Sveučilištu u Osijeku poslala upozorenje na diskriminaciju i preporuku za iznalaženjem rješenja da se diskriminatorno postupanje ukloni angažiranjem potrebne osobe za pružanje podrške. Uputili smo ih i da se pri nalaženju pravne osnove za korištenje sredstava Ministarstva znanosti i obrazovanja u tu svrhu obrate Ministarstvu. U odgovoru na našu preporuku iz rujna 2017. obavješteni smo da je predloženo rješenje kako bi se studentici osigurala potrebna podrška, gotovo godinu dana nakon što je ona zatražena.

Unatoč obavezi sveučilišta da budu proaktivni u osiguravanju nediskriminirajućih uvjeta i da zahvaljujući autonomiji sveučilišta kreiraju pravne akte koji bi im bili potrebni za stvaranje takvih uvjeta, ostaje problem zakonske nereguliranosti ovog područja.

Sljedeći problem koji smo uočili u praksi, a koji također proizlazi iz nedostatka zakonske regulative je problem definiranja studenata s invaliditetom. Na potrebu zakonodavnog reguliranja u tom smislu upućuje i upit Sveučilišta u Zadru koji sukladno Tempus projektu Edu-Quality studentima s invaliditetom smatraju sve one studente koji zbog bolesti ili oštećenja (bez obzira na rješenje) imaju teškoća u realizaciji svakodnevnih akademskih aktivnosti. Ova definicija, uz studente s oštećenjima vida i sluha te tjelesnim invaliditetom, uključuje studente s kroničnim bolestima, psihičkim poremećajima i specifičnim teškoćama učenja. Problem je u tome što ne znaju imaju li pravno uporište za ovako široko definiranje kategorije Student s invaliditetom. Pravobraniteljica ovu definiciju ocjenjuje izvrsnim primjerom usklađenosti s Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom, ali je pitanje koristi li se ona i na drugim sveučilištima. Sveučilišta opravdano očekuju da Konvencija bude implementirana u hrvatsko zakonodavstvo.

Jednaka potreba za definiranjem prava i obaveza studenata s invaliditetom postoji i na razini veleučilišta, kao što je pokazao slučaj dvoje studenata s invaliditetom na Veleučilištu u Požegi. Uz arhitektonsku neprilagođenost prostora koja je dovela do toga da je otac cijelo vrijeme studiranja vukao studenta koji se kreće uz pomoć kolica nekoliko katova kako bi mogao sudjelovati na predavanjima i ispitima i da ta diskriminirajuća situacija nije otklonjena kroz duži vremenski period, pojavile su se i druge nejasnoće vezane uz prava i obaveze studenata s invaliditetom za koje vjerujemo da su doprinijele teškom narušavanju međuljudskih odnosa i komunikacije između studenata s invaliditetom i djelatnika veleučilišta.

Sukladno navedenom preporučamo da se u Zakonu o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju definira obaveza osiguravanja razumne prilagodbe za studente s invaliditetom u svrhu njihovog ravnopravnog uključivanja u visoko obrazovanje kao i to da se definiraju studenti s invaliditetom sukladno UN-ovoj Konvenciji o pravima osoba s invaliditetom kako bi se nacionalno zakonodavstvo u tom pogledu uskladilo s Konvencijom. Na temelju takve odredbe treba predvidjeti i donošenje podzakonskih akata kakvi se planiraju donijeti ili su doneseni u svrhu uključivanja djece s teškoćama u razvoju na nižim razinama obrazovanja jer primjeri iz prakse pokazuju da za to postoji velika potreba.“

Pravobraniteljica je sukladno Zakonu o pravobranitelju za osobe s invaliditetom zatražila očitovanje o poduzetom povodom ove preporuke.